

^a SENTENTIA DE REGULIS DEVOTARUM.

Nemo ad eas vadat visitandas nisi qui habeat ibi matrem, vel sororem, aut filiam, et propinquas, et consobrinas, sive matrem filiorum suorum. Si autem necessitas fuerit ut videant eas, ut antequam renuntiarent sæculo, intrarent in monasterium, paterna debetur eis hæreditas: aut aliqua causa manifesta est, mittent cum eis probatæ virum ætatis ac vitæ: videbunt eas, ut pariter revertentur. Nemo vadat ad illas, nisi quos supra diximus. Si eas videre volue-

rint, primum facient renuntiare patri monasterii, et ille mittet ad seniores, qui in ministerium virginum delegati sunt: qui occurrentes eis, et cum ipsis videbunt quas necesse habuerint, cum omni disciplina et timore Dei. Cumque eas viderint, non eis loquentur de rebus sæcularibus. Quicunque de his mandatis præterierit, absque ulla recastinatione negligentiae atque contemptus, aget publice pœnitentiam, ut possidere valeamus regna cœlorum.

CONCILIIUM HISPALENSE. CAP. XI.

Undecima actione cum consensu communi decrevimus, ut monasteria virginum in provincia Bætica condita monachorum administratione ac præsidio gubernentur. Tunc enim salubria Christo dicatis virginibus providemus, quando eis patres spirituales eligimus, quorum non solum gubernaculis tueri, sed etiam doctrinis ædificari possint. Hac tamen circa monachos cautela servata, ut remoti ab earum peculiaritate nec usque ad vestibulum habeant accedendi familiaritatem permissum, sed neque abbati, vel ei qui præficitur extra eam quæ præest, loqui virginibus Christi aliquid, quod ad institutionem morum pertinet, licebit. Nec cum sola quæ præest frequenter eos colloqui oportet; sed cum testimonio duarum aut trium sororum: ita ut rara sit accessio, brevis locutio. Absit enim ut monachos, quod etiam dictu nefas

est, Christi virginibus familiares esse velimus: sed juxta ut jussa regularum vel canonum admonent, longe segregatos atque sejunctos, eorum tantum eadem gubernaculis deputamus: constituentes, ut unus monachorum probatissimus eligatur, cujus cure sit prædia earum rustica vel urbana intendere, fabricas instruere, vel si quid aliud ad necessitatem monasterii providere: ut Christi famulæ pro animæ suæ tantum utilitate sollicitæ, solis divinis cultibus vivant, operibusque suis inserviant. Sane is qui ab abbate præponitur, iudicio sui episcopi comprobetur. Vestis autem illæ iisdem cœnobiis faciant, quibus tuitionem expectant, ab iisdem denuo, ut prædictum est, laborum fructus et procuracionis suffragium recepturæ.

ANNO SÆCULI VII INCERTO.

AUCTOR INCERTUS.

INCERTI AUCTORIS SERMO DE DECEM VIRGINIBUS.

In lectione, quæ nobis recitata est, fratres dilectissimi, audivimus Dominum dixisse: *Simile est regnum cœlorum decem virginibus, quæ, acceptis lampadibus, eierunt obviam sponso et sponsæ (Matth. xxv)*. Hoc si secundum litteram tantum intelligimus, nimium durum videtur et asperum. Absit hoc a sensibus nostris, ut vel de domo cujuscunque etiam pauperis Christiani tam parvus numerus veniat ad vitam æternam. Et ideo quia nulla ratione secundum lit-

teram intelligi debet, quia revera ipse Dominus similitudinem esse dixit, requiramus quare quinque dicte sunt fatuæ et quinque prudentes. Illæ enim quinque prudentes significant omnes sanctos, qui cum Christo sunt regnaturi: et e contrario illæ quinque fatuæ figuram videntur habere Christianorum, qui sine operibus bonis de solo tantum Christiano nomine gloriantur. Ideo autem fatuæ quinque, et illæ prudentes quinque dicuntur: quia quinque sensus in

^a Fragmentum hoc, quamvis id *Observationi criticæ* in Regulam sancti Isidori Hispalensis jam subjun-

ximus, ad mentem tamen Cl. Holstenii ob varias lectiones hic recudere placuit.

omnibus hominibus esse probantur, visus, auditus, gustus, odoratus, et tactus: quia per istos sensus velut per quasdam januas vel fenestras aut vita aut mors ingreditur ad animam nostram. De quibus et propheta dixit: *Intravit mors per fenestras vestras* (Jer. ix, 21). Ideo et ibi quinque virgines dicuntur prudentes, quæ istis sensibus bene utuntur; et ibi quinque fatuæ, quæ per istos quinque sensus magis mortem quam vitam excipiunt. Quo modo autem isti quinque sensus, velut quinque virgines, aut virginitatem custodiant, aut corruptioni subjaceant, diligentius requiramus. Si aliquis vir, aut aliqua mulier viderit, aut filium, aut filiam, aut alienum servum, aut ancillam, et ad concupiscentiam diligenter aspexerit; corrupta est una virgo: quia per oculos, id est per fenestras corporis in secretum cordis venenum mortis intravit. Si vero aliquis sive religiosus, sive laicus, homines detrahentes, sermones etiam otiosos, et cantica luxuriosa vel turpia proferentes libenter audierit, et cum delectatione placido auditu susceperit, corrupta est alia virgo. Si autem non sit contentus mediocribus cibis, sed sumptuosas delicias acquirat; si semper male loqui studeat, per iniquum gustum corrupta est alia virgo. Quod si etiam odores peregrinos, ut hominibus ad luxuriam placere possit, diligenter inquirat, quarta virgo est violata. Si vero manibus suis aut filios aut filias alienas cum delectatione propter libidinem tangere voluerit, et vestimenta nimis mollia animo voluptuoso quæsierit, jam etiam quinta virgo corrupta est. Hoc enim ordine isti quinque sensus velut quinque virgines in hominibus corrumpuntur. Et e contra, dum animæ sanctæ istos quinque sensus, id est, visum, auditum, gustum, odoratum et tactum, ab omnibus illicitis rebus refrenant, linguam suam ad ea quæ sunt licita vel legitima sobrie et caste relaxant, quinque sensuum virginitatem custodiunt. Ideo quinque virgines homines bonos significant; et aliæ quinque eos qui mali sunt præfigurant. Et revera, fratres charissimi, quid prodest viro vel feminæ, clerico vel monacho, vel sanctimoniali, si in corpore virginitas custoditur, quando per malas concupiscentias cordis integritas violatur? Quid prodest in uno membro præferre castitatem, et in omnibus habere corruptionem? Nam et illi virgines qui agnum sequuntur, si diligenter attenditis, non propter hoc sequuntur agnum, quia solam virginitatem corporis servaverunt: denique cum dixisset: *Hi sunt qui secum mulieribus non inquinaverunt* (Apoc. xiv), se-

A cutus adjunxit: *Et non est inventum in ore eorum mendacium, sine macula sunt*. Qui ergo de sola corporis virginitate gloriantur, diligenter attendant, quia si mendacium diligunt, cum illis sanctis virginibus Christum sequi non poterunt. Nulla ergo virgo de sola corporis virginitate præsumat; quia si inobediens fuerit aut linguosa, ab illo thalamo sponsi cœlestis se noverit excludendam. Cum ergo virgo centesimum gradum teneat, et mulier conjugata tricesimum, melior tamen est casta et humiliter conjugata, quam virgo superba. Illa enim caste et humiliter marito serviens tricesimum gradum possidet; virgini superbæ nec unus remanebit: et utrisque impletur quod ait Psalmista: *Tu populum humilem saluum facies, et oculos superborum humiliabis* (Psal. xvii, 28). Et quia totam Ecclesiam Catholicam beatus Apostolus virginem vocavit, non solas in ea considerans corpore virgines, sed incorruptas omnium desiderans mentes, ita dicit: *Aptari vos uni viro, virginem castam exhibere Christo* (II Cor. xi, 2). Non solum sanctimonialium, sed etiam omnium virorum vel mulierum animæ, si et castitatem in corpore, et in illis supradictis quinque sensibus virginitatem concorditer servare voluerunt, sponsas se Christi esse non dubitent. Non enim corporum, sed animarum sponsus intelligendus est Christus. Et ideo, fratres charissimi, tam viri quam feminæ, tam pueri quam puellæ: si virginitatem usque ad nuptias servant, et per istos quinque sensus, id est visum, auditum, gustum, odoratum, vel tactum, dum eis bene utuntur, suas animas non corrumpunt, in die judicii apertis januis ad æternum sponsi thalamum feliciter merebuntur intrare. Illi vero, qui et corpora sua ante nuptias adulterina conjunctione corrumpunt, et postea per totam vitam suam male vivendo, male audiendo, male loquendo, animas suas violare non desinunt; si eis dignæ fructus poenitentiae non subvenerit, clausis januis, sine causa clamabunt: *Domine, Domine, aperi nobis* (Matth. xxv, 11), et audire merebuntur: *Amen dico vobis, nescio vos unde sitis* (Ibid.). Hæc ergo, fratres, si et clerici, et laici, et monachi, et sanctimoniales, et in conjugiiis positi fideliter et diligenter attendimus, et cum castitate corporis etiam integritatem cordis auxiliante Domino custodimus, non cum fatuis projiciemur in tenebras exteriores, sed cum sapientibus ad spirituales nuptias introibimus, et audire merebimur: *Euge, serve bone et fidelis, intra in gaudium Domini tui* (Matth. xxv, 21). Quod ipse præstare dignetur.

ITEM SEQUITUR EJUSDEM.

In lectione evangelica, quæ nobis de decem virginibus recitata est, fratres dilectissimi, dictum est quod omnes virgines ornaverunt lampades suas, sed fatuæ non habuerunt oleum lampadibus necessarium. Prudentes vero sumpserunt oleum in vasis suis. Moram autem faciente sponso, dormitaverunt et dormierunt

omnes. Media autem nocte clamor factus est: *Ecce sponsus venit, exite obviam ei. Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, et ornaverunt lampades suas* (Matth. xxv). Et cum fatuarum virginum lampades exstinguerentur, rogaverunt reliquas virgines, ut darent de oleo suo: et illæ responderunt: *Ne forte non sufficiat nobis et*

vobis: sed ite potius ad vendentes et emite vobis. Dum autem irent emere, venit sponsus, et quæ paratæ erant introierunt cum illo ad nuptias, et clausa est janua. Venerunt postea reliquæ virgines et dixerunt: Domine, aperi nobis. Quibus responsum est: Nescio vos unde sitis. Quid autem ista significant, fratres charissimi, secundum quod in antiquorum Patrum expositione legimus breviter charitati vestræ suggerimus. Non ideo dictæ sunt quinque virgines, quia tam parvus numerus futurus sit in vita æterna; sed propter quinque sensus, per quos aut mors aut vita ingreditur ad animam nostram; quibus aut male utimur et corrumpimur; aut certe bene utentes virginitate animæ custodimus. Illud quod ait: Sponso moram faciente dormitaverunt et dormierunt omnes (Ibid.); somnus ille mortem significavit. Denique sic ait Apostolus: De dormientibus autem nolo vos ignorare, fratres (II Thes. iv, 13). Media nox quando clamor magnus factus est, significat diem iudicii. Propter ignorantiam dictum est media nox, quia nemo scit quando aut qua hora dies iudicii veniat. Quod autem omnes virgines ornaverunt lampades suas, et illæ fatuæ habuerunt oleum, sed tam parum fuit, ut eis sufficere non potuissent: denique statim extinguere cœperunt. Unde quantum possumus cum Dei adjutorio laborare debemus, fratres dilectissimi, ut quoniam in oleo misericordia vel charitas intelligitur, tantum reponamus in vasis animarum nostrarum, quantum vobis sufficiat in æternum. Neminusufficit parum, fratres charissimi; nisi forte pro paupertate plus dare non prævalet. Plena animæ lucerna opus est, ut per charitatis oleum lumen nostrum luceat in æternum. Cui Deus dedit largiorem substantiam, quantum potest laxet manum ad eleemosynam, nec credat quod ei possit sufficere parum; sed consideret unusquisque ex eo tempore quo sapere cœpit, quantum debeat pro his quæ male cogitavit, quæ male locutus vel male operatus est: attendat multitudinem peccatorum, et singulorum pretia diligenter appendat: videat quantum promendaciis, pro juramentis, pro perjuriis, pro maledictis, pro detractionibus, pro ebrietate, pro gula atque luxuria, pro cupiditate, pro invidia, pro superbia, pro cogitationibus sordidis, pro sermonibus otiosis. Consideret ergo unusquisque ista omnia et his similia, quæ nec numerari possunt; et tunc agnoscat quantas eum eleemosynas oporteat exercere. Cum enim etiam si totum demus, nisi præponderavit Deus misericordiam, redimere cuncta peccata non valeamus, vel humiliter contrito et compuncto corde quantum possumus cum Dei adjutorio laboremus: et non pro laude humana, sed pro Dei amore et vitæ æternæ contemplatione faciamus. Quod autem dixerunt virgines fatuæ sapientibus: Date nobis de oleo vestro (Matth. xxv), et illæ responderunt: Ne forte non sufficiat nobis (Ibid.); hoc pro timore humiliter dictum est: quia terror et tanta examinatio erit in die iudicii, ut etiam illi qui oleum misericordiae se intelligunt abundantius præparasse, me-

tuant ne eis non possit ad omnia peccata redimenda sufficere. Illud vero quod dictum est: Ite potius ad vendentes, et emite vobis (Ibid.), potest hoc de pauperibus intelligi: ipsi enim sunt negotiatores, qui oleum animarum lampadibus necessarium vendunt. Per ipsos enim hoc negotium Christus exercere consuevit: in ipsis enim accipit terrena, ut reddat cælestia; accipit caduca, repensaturus æterna. Denique sic ipse dixit: Quamdiu fecistis uni ex minimis istis, mihi fecistis (Matth. xxv, 40). Lampades autem animæ intelliguntur. Vasa vero illa, ubi oleum jubemur habere, quid aliud significat, nisi intus in conscientia bona opera recondere? Et quia bona opera alii faciant pro Dei amore, alii vero pro cupiditate laudis humanæ, virgines illæ fatuæ et quod in corpore virgines erant, et quod vigiliis, psalmis, lectionibus vel orationibus se exercebant, totum hoc pro laude humana, non pro Deo, vel pro æterna beatitudine faciebant: ideo morte interveniente, ubi eis cessavit laus hominum, simul illis defecit oleum. Nam illud quod eis dictum est: Ite potius ad vendentes et emite vobis (Matth. xxv), potest et sic accipi, ut vendentes intelligantur adolutores, qui fictis laudibus eos qui opera bona pro humana gloria facere videntur, extollunt. Denique qui pro vana laude boni aliquid facit, si enim nemo laudaverit, omnino non facit. Unde intelligitur quod omnes qui laudes humanas accipere cupiunt, quod in opera Dei exercere videntur, humanis assontationibus vendunt, accipientes vanam laudem, et præmia æterna perdentes. Illæ autem virgines, quæ oleum habuerunt in vasis suis, omne opus bonum intus in conscientia posuerunt: quia hoc non pro laude humana, sed pro misericordia divina fecerunt. Hæc ergo fideliter cogitantes, fratres charissimi, quia parabola ista ad universam Ecclesiam pertinet; qui non possunt servare virginitatem carnis, custodiant cordis: ut si ad coronam martyrum sive virginum non poterint pervenire, vel omnium peccatorum indulgentiam mereantur accipere. Virgines vero, qui integritatem corporis Deo auxiliante custodiant, totis viribus cum Dei adjutorio laborare contendant verborum fugere, detractionem velut diaboli venena respicere, invidia vel superbiæ morbum quasi antiqui hostis gladium pertimescere, obedientiam humiliter retinere, nunquam senioris præcepta contemnere, lectioni et orationi insistere, si infirmitas non prohibet, ad vigiliis cum omni alacritate consurgere: sive in Ecclesia, sive in convivio, sive in aliquolibet loco semper quod ad obedientiam vel ad humilitatem pertinet studeant ex ore proferre: si tristem viderint, consolentur; si inobedientem agnoverint, castigare non cessent. Et quia in omni professione et boni inveniuntur et mali; et in Ecclesia Christi, quæ nunc aræ similis est, non solum triticum, sed etiam palea reperitur; et ibi inveniuntur, quod pejus est, non solum laici, sed etiam et clerici, et monachi, vel sanctimoniales, ita negligentes et tepidi, ut non velut spirituales apes dulcia animarum mella conficiant, sed

velut crudelissimæ vespæ, venenatis linguæ aculeis A fratrum vel sororum corda percutiant; isti tales non adjutores Christi, sed defensores diaboli esse probantur. Qui si forte viderint fratrem vel sororem contra seniore[m] superbum existere, non solum student mitigare, sed malignis sermonibus ad majorem eum furorem conantur accendere; dicentes quod hæc non possit nec debeat diutius sustinere. Hortatur etiam ut ita senioribus suis cum grandi amaritudine aut furore respondeant, ut ipsos seniores pœniteat, quod eos paterna pietate admonere vel castigare voluerint. Sed quia in omni proposito, sicut jam diximus, non solum sunt adjutores seu ministri diaboli, sed Dei, et vasa Christi, et justitiæ defensores; quoscumque adjutores diaboli ad inobedientiam vel superbiam callida susurratiōe succendant, adjutores Christi blanda adhortatione et sancto ac salubri consilio revocare contendunt. Illi venena, isti antidotum; illi faciunt vulnera, isti procurant medicamenta; illi perditionem, isti salutem; illi furorem, isti mansuetudinem; illi superbiam, isti humilitatem docent; illi injuriam, isti patientiam; illi odium, isti charitatem. Si quantumlibet faciant mali, plus tamen prævalent Christi medicamenta, quam diaboli vulnera. Illi enim qui in clero, vel in monasterio positi, et se et alios ad superbiam erigunt, velut pharetræ sagittis diaboli plene simplicium corda percutere, et omnem in eis humilitatem vel mansuetudinem conantur extinguere. Sed quia Deo propitio in medio palearum invenitur et triticum, et animæ sanctæ, quæ velut..... [F. armaria] Christi spiritalibus antidotis plene esse probantur; quidquid illi vulneraverint cœlestibus medicamentis curare non desinant, dicentes cuicumque superbo: Noli superbire, frater, quia scriptum est: *Deus superbis resistit* (Jacob. iv, 6). Noli irasci, quia scriptum est: *Ira in sinu insipientis requiescit* (Eccl. vii, 10). Et iterum: *Ira viri justitiam Dei non operatur* (Jac. ii, 20). Si forte inobedientem viderint, blande et humiliter dicunt: Noli esse inobediens, frater, quia scriptum est: *Obedientia super sacrificium* (I Reg. xi). Et Paulus clamat: *Obedite præpositis vestris, et subjacete eis; quia ipsi pervigilant tanquam rationem pro animabus vestris reddituri* (Gal. v, 17). Istæ animæ Deo plene si tepidum aut negligentem viderint, velut de spiritali armario, id D

est, de corde bono prolatis medicamentis ad compunctionem conantur accendere. Si detrahentem vel murmurantem viderint, dicunt ei illud beati Apostoli: *Neque murmuraveritis, sicut quidam ex ipsis murmuraverunt, et perierunt ab exterminatore* (I Cor. x, 10). Neque detrahatis, quia scriptum est: *Qui detrahit fratri suo, eradicabitur*. Et per hanc sanctam admonitionem a maliloquio deterrentes, ad laudandum eos incipiunt provocare. Si verbosum vel contentiosum agnoverint, medicamentum taciturnitatis apponunt, dicentes illi quod scriptum est: *Audi, Israel, et tace* (Isa. xxxv, 7). Et illud quod de Domino Salvatore prophetatum est: *Sicut agnus coram tondente se non aperuit os suum* (Matth. xii, 36). Et illud: *Omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, B reddent de eo rationem in die judicii*. Talibus ergo et his similibus medicamentis quidquid vasa diaboli studuerint vulnerare, vasa Christi conantur ad sanitatem reducere. Sive ergo clericus, sive monachus, sive sanctimonialis, consideret conscientiam suam; et si bene loquendo adjutorem Christi et defensorem justitiæ se esse cognoscit; gaudeat et Deo gratias agat, et ipso auxiliante perseveret usque in finem: quia non qui cœperit, sed qui perseveraverit salvus erit (Matth. x, 22). Qui vero per superbiam, per inobedientiam vel invidiam adjutorem vel vicarium diaboli esse se sentit, doleat de præterito, caveat de futuro, et per humilitatem construat quod superbiæ tyrannide destruxerat; quod iracundia succenderat, mitiget mansuetudo; quod malitia vel inobediencia exasperaverat, charitatis dulcedo componat: et dum adhuc anima illa tenebrosa, quæ diabolo servire consueverat, in isto mortali corpore retinetur, remedium sibi in diem necessitatis acquirat: ut de sinistra translatus ad dexteram cum ovibus Christi mereatur audire: *Venite, benedicti, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi* (Matth. xxv, 34.) Et licet hæc ita sint, fratres, hoc tamen oportet, ut nec boni de sanctis meritis extollantur; nec illi qui mali fuerint, nimis desperatione frangantur: sed et illi humiliter perseverent in bonis, et isti cito corrigantur a malis; ut cum dies judicii venerit, et bonos coronare possit vita integra, et malos valeat excusare correcta: præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus in sæcula sæculorum. Amen.